

Toolkit Waterrecreatie

Maatregelen en tips voor in de praktijk

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. Type gebieden.....	3
3. Voorbereiding	4
De inrichting van het gebied	4
Afvalproblematiek.....	4
De betrokken partijen	4
De veroorzakers van zwerfafval.....	5
4. Aanpak en maatregelen	5
De basis op orde	5
Wat te doen op parkeerterreinen en aanlooproutes	6
Wat te doen in het recreatiegebied.....	6
Wat te doen rondom horeca/kiosk.....	6
Afvalvoorzieningen	7
Communicatie.....	8
5. Materialen webshop.....	9

1. Inleiding

Recreatie aan het water, samen er gezellig een dagje op uit. Dit gaat vaak gepaard met het nuttigen van eten en drinken. Verpakkingen, peuken, papiertjes en dergelijke belanden niet altijd netjes in de afvalbak, maar zorgen zo nu en dan voor zwerfafval. Uit onderzoek blijkt dat één op de drie Nederlanders recreatieterreinen niet schoon vindt. Daarbij ergeren ze zich vooral aan zwerfafval in parken, recreatieplassen, bossen en op stranden. En niet alleen de recreant, maar ook omwonenden van het gebied vinden het steeds belangrijker dat de openbare ruimte schoon blijft.

Schoon is belangrijk, niet alleen voor de beleving van een waterrecreatieplek, zwerfafval heeft ook een negatief effect op het milieu en de natuur. Hoe komt het dan dat er zwerfafval ontstaat in deze gebieden? Mensen voelen zich soms niet verbonden met de plek, wat effect heeft op het gedrag. Dit heeft tot gevolg dat sommige mensen minder snel afval mee terug nemen of weggooien in de afvalbak. Daarnaast lopen op erg drukke dagen de afvalbakken soms over, waardoor mensen het ernaast zetten wat vervolgens weer verwaait.

Deze toolkit is bedoeld voor beheerders en exploitanten van waterrecreatiegebieden. Het geeft een overzicht van te ondernemen stappen voor een schoon gebied en mogelijk in te zetten tactieken en materialen. De opzet van de toolkit is gebaseerd op praktische ervaringen bij recreatieplassen en stranden en ervaring met de afvalaanpak bij drukke evenementen.

2. Type gebieden

Recreatieplassen en stranden kunnen behoorlijk verschillen, kijkende naar de organisatievorm, de grootte, de hoeveelheid activiteiten, en of het wel of niet openbaar toegankelijk is voor publiek. Zo zijn sommige stranden meer natuurgebieden en andere meer feestgebieden. Sommige stranden hebben 'vaste' strandpaviljoens, anderen alleen tijdelijke horeca. Jachthavens hebben weer een heel ander type beheer; sommigen kennen veel vaste bezoekers, die er een eigen boot hebben liggen. In sommige gevallen is sprake van een verenigingsleven.

We onderscheiden in deze toolkit drie typen waterrecreatiegebieden:

- ✓ Binnenwateren
- ✓ Jachthavens
- ✓ Stranden

De hieronder beschreven aanpak en maatregelen zijn in te zetten op de diverse typen waterrecreatiegebieden.

3. Voorbereiding

Om tot een goede afvalaanpak te komen is het van belang een beeld te hebben van de inrichting van het gebied, de afvalproblematiek in het gebied, de betrokken partijen en de veroorzakers. Het doel is om vooraf inzichtelijk te hebben op welke plekken en op welke tijdstippen de meeste problemen met zwerfafval zich voordoen en te weten welke verschillende partijen er actief zijn, zoals horecaondernemers en gebiedsbeheerders en of zij ook belang hechten aan schoon.

De inrichting van het gebied

- ✓ Om op de juiste plekken te communiceren over het schoon houden van het gebied is het nodig om de verschillende ingangen, uitgangen en aanlooproutes in beeld te hebben.
- ✓ Breng in beeld wat de drukste looproutes zijn. Dit zijn goede plekken om bakken te plaatsen en te communiceren.
- ✓ Geef op een kaartje aan waar de huidige afvalbakken staan en wat voor type (grootte, kleur etc.) het zijn.

Afvalproblematiek

- ✓ Loop zelf door het gebied en/of zet scholieren of studenten in om inzicht te krijgen in de afkomst en de globale samenstelling van het afval, de locatie van de hotspots en vanaf welk tijdstip ze optreden. De inzet van scholieren of studenten zorgt voor een win-win situatie, want zo krijg je niet alleen als beheerder inzicht in het probleem, maar draagt het ook bij aan de bewustwording bij deze groep mogelijke recreanten.
- ✓ Leg de hotspots vast op een kaartje, zodat je specifiek op die plekken maatregelen kunt nemen.
- ✓ Maak inzichtelijk op welke plekken en wanneer de afvalbakken eventueel overlopen. Let ook op of ze er goed uitzien en of mensen hun afval er makkelijk in kwijt kunnen.

De betrokken partijen

- ✓ Een overzicht van de betrokken partijen is wenselijk om tot een algehele afvalaanpak te komen. Betrek zo slim mogelijk partijen vanuit hun belangen en mogelijkheden. Denk aan de terreinbeheerder, horecaondernemer, het parkeerbeheer, organisaties die er activiteiten organiseren, nabijgelegen supermarkt of andere winkels die food-to-go verkopen, de gemeente en natuurorganisaties die rond het gebied actief zijn (bijvoorbeeld IVN).
- ✓ Bekijk wie je wanneer kunt aanhaken. Als iedereen op een gepaste manier betrokken is werkt dit positief op de algehele aanpak in het gebied. Denk hierbij aan de voordelen op het gebied van herkenbaarheid (bijv. zelfde communicatie materialen en teksten) en daarmee het gezamenlijk belang van gastheerschap.
- ✓ Tijdens de schouw om de problematiek inzichtelijk te maken is het mogelijk te herleiden waar het zwerfafval vandaan komt. Als dit bijvoorbeeld gasten van een horecaondernemer op of vlakbij het gebied zijn, is het verstandig om ook daar in te zetten op communicatie gecombineerd met (beheer van) voorzieningen (afvalbakken en/of zakjes).

De veroorzakers van zwerfafval

- ✓ Stel door observatie vast wie de veroorzakers zijn, pas op met vooroordelen. Kijk wat er gebeurt. Vaak wordt gezegd dat veel mensen zwerfafval bewust veroorzaken of dat het de jeugd is of, etc. In de praktijk blijkt het vaak genuanceerder.
- ✓ Het is belangrijk om een goed beeld van de veroorzaker te hebben, omdat je hier zowel de maatregelen als communicatie op afstemt.
- ✓ Let erop dat zwerfafval naast mensen ook door wind en/of dieren veroorzaakt kan worden.

4. Aanpak en maatregelen

De afgelopen jaren zijn er verschillende maatregelen uitgetoetst en onderzocht op het gebied van zwerfafval in recreatiegebieden. Denk aan het effect van plaatsing van extra voorzieningen, communicatie op voorzieningen en het zichtbaar schoonhouden van een gebied. Dit heeft inzichtelijk gemaakt welke maatregelen goed werken en welke gedragsbeïnvloedingsstrategieën ingezet kunnen worden om zwerfafval tegen te gaan en mensen te motiveren om het gebied schoon te houden.

We maken onderscheid in drie type gebieden voor de aanpak:

- ✓ Parkeerterreinen en aanlooproutes
- ✓ In het recreatiegebied (strand, jachthaven, recreatieplas)
- ✓ Rondom horeca/kiosk

Het is van belang dat de zwerfafvalaanpak in al deze gebieden een plek krijgt. Denk aan een gelijk niveau van reiniging, uniformiteit in uitingen en afvalvoorzieningen. Door al op de parkeerplaats te beginnen met opvallende afvalvoorzieningen en een communicatie boodschap over een schoon recreatieterrein, is het meteen duidelijk dat schoon hier gewaardeerd wordt. Door dit in alle gebieden te doen en gelijk te houden creëer je herkenning en uniformiteit. Onbewust worden bezoekers zo vanaf het begin gestimuleerd om afval weg te gooien in een afvalbak.

Het speerpunt van de aanpak is het versterken van de uitstraling van 'schoon' en het tonen van betrokkenheid met het gebied en de bezoekers. Gebruikmakend van communicatiematerialen draag je uit dat je schoon belangrijk vindt. Dit betekent dat er op diverse plekken uitingen hangen die aan schoon herinneren, zoals stickers op afvalbakken, posters op zichtbare plekken en bedankt borden bij de afvalbakken. Denk hierbij aan herkenbaarheid door uniformiteit en herhaling van uitingen. Maar ook dat alles schoon en netjes is, want 'schoon houdt schoon'. Cruciaal is dat de basis op orde is, pas dan kunnen aanvullende maatregelen effect hebben.

De basis op orde

- ✓ Zorg voor voldoende voorzieningen in alle gebieden.
- ✓ Plaats de afvalbakken op plekken waar mensen ze verwachten en waar mensen afval kwijt willen. Denk hierbij aan de looproutes in een gebied en op overgangsmomenten (bijvoorbeeld van parkeerterrein naar looproute en bij de ingang).
- ✓ De afvalbakken moeten er netjes en schoon uitzien en niet overlopen.

- ✓ Zorg voor een geheel schoon en netjes gebied, van de aanlooproute tot het recreatieterrein en de horeca, want waar het schoon is, houden mensen het schoon. Denk hierbij niet alleen aan zwerfafval, maar ook aan onkruid, weesfietsen, aanplakposters en andere zaken.
- ✓ Afvalbakken moeten zichtbaar zijn. Dit betekent:
 - Vanaf elke plek een afvalvoorziening in het zicht
 - De afvalvoorziening moet vrijstaand zijn (niet tussen bosjes geplaatst bijvoorbeeld)
 - Gebruik een contrasterende kleur voor de afvalvoorziening (geen donkergroen tegen een struik aan)

Wat te doen op parkeerterreinen en aanlooproutes

- ✓ Het gaat hier om de start van het bezoek. Dit kan beginnen bij de bushalte, de fietsenstalling, een wandelpad of een parkeerterrein. Maak de diverse toegangen van tevoren inzichtelijk. Zorg dat het hier al schoon is, dit zet een positieve toon voor het gedrag van bezoekers.
- ✓ Bevestig gastheerschap. Heet de recreant meteen welkom. Het is belangrijk dat de bezoeker zich te gast voelt, waardering heeft voor het mooie gebied en zich bewust is van het belang van schoon in dit gebied.
- ✓ Gebruik gedragsbeïnvloedingstrategieën zoals het aanspreken op 'hoe iedereen het doet', 'samen doen', 'het helpen van de beheerder' of al te bedanken voor het nette gedrag. Bevestig de uitingen op opvallende afvalvoorzieningen zoals een afvaleiland of een afvalverzamelpunt op strategische plekken als de ingang.

Wat te doen in het recreatiegebied

- ✓ Maak zichtbaar schoon. Maak op een druk tijdstip schoon met een groep 'leuke' mensen. Dit is vaak ergens in de middag, vlak voordat mensen naar huis willen gaan. Bezoekers zien dit, nemen dit tot zich en zijn zich op deze manier onbewust bewust van het schoonmaken en zullen zelf sneller opruimen. Versterk de zichtbaarheid van het schoonmaken met passende kleding (bijvoorbeeld T-shirts met een tekst als Samen voor een schoon strand). Zorg er ook voor dat de schoonmakers enthousiast zijn, een goede uitstraling hebben en indien gevraagd een goed verhaal hebben. Het is niet nodig om bezoekers aan te spreken op het opruimen.
- ✓ Betrek bezoekers bij het schoonhouden van het gebied. Dit kan in de vorm van het meegeven van een papieren afvalzakje en door bezoekers te betrekken bij het schoonhouden van het gebied in ruil voor bijvoorbeeld een ijsje of presentje. Dit krijgen ze na het inleveren van een gevuld afvalzakje of jutzak.

Wat te doen rondom horeca/kiosk

- ✓ Verminder het mee te geven aantal verpakkingen, door bijvoorbeeld dekseltjes/servetjes/roerstaafjes/suikerzakjes en dergelijke niet standaard mee te geven.
- ✓ De horecaondernemer kan zich presenteren als Supporter van Schoon, zo worden bezoekers onbewust gevraagd zich hier ook naar te gedragen.

Afvalvoorzieningen

- ✓ Verstrekt afvalzakjes. Op dit tasje kan een tekst staan die inspeelt op het gedrag, zoals 'In een schoon park lig je lekkerder' of 'Samen houden we het hier schoon'. Het verstrekken van afvalzakjes kan zowel op een centraal punt (bij een kiosk/ingang) als tijdens het zichtbaar schoonmaken. Recreanten kunnen zo hun afval makkelijk de hele dag bijhouden en weggoien in één van de afvalbakken. Het helpt mee aan een stukje bewustwording. Zie hieronder de strandzakjespaal die op centrale punten en bij horeca kan komen te staan voor de distributie van afvalzakjes.

- ✓ Specifiek voor recreatiegebieden heeft Grondstofjutters het concept Grondstofjuten ontwikkeld en in praktijk gebracht. Hierbij draait het niet zozeer om eigen afval, maar het al aanwezige afval. Een grondstofjuttas kan verstrekt worden vanuit toeristische informatiepunten en/of strandpaviljoens. De grondstofjutter zamelt afval in langs de route en in het natuur- en recreatiegebied en krijgt een versnapering bij inlevering van een gevulde juttas. Werken met een juttas is onder meer mogelijk via de Grondstofjutters. Via de website www.grondstofjutters.nl kun je met ze in contact treden over distributie en acties rondom deze tassen.
- ✓ Op drukke dagen en tijdens evenementen zijn extra afvalvoorzieningen gewenst. Afvaleilanden vallen op en zorgen voor een grote capaciteit op één plek. Het plaatsen van bovenborden versterkt de uitstraling en zorgt voor het opvallen van een afvaleiland. Zie bovenstaande afbeeldingen voor voorbeelden van een afvaleiland met 6 bakken en 2 bakken. Zorg voor verwisselbare zakken in de containers en ze tijdig te wisselen als ze vol zijn. Afvaleilanden zijn niet rechtstreeks bij NederlandSchoon te krijgen, maar via derden. Ze zijn vaak ook te regelen via de lokale reinigingsdienst.
- ✓ Plaats speciale peukenvoorzieningen. Peuken zijn een grote boosdoener op het gebied van fijn zwerfafval. Peuken zijn erg slecht voor het milieu wanneer ze terecht komen in het water of op het strand. Peuken zijn klein en lastig op te ruimen en giftig, daarom is het bij peuken extra

belangrijk dat de afvalvoorzieningen opvallen en uitnodigen tot het netjes weggooien van peuken. Een duidelijke en zichtbare plek en positieve communicatie zijn van belang. Er zijn verschillende soorten voorzieningen, namelijk: de peukenzuil, asbaktegel (DropPit), peukenpaal en de zakasbak. De zakasbak is een draagbare asbak, de recreant verzamelt hierin meerdere peuken. Hier zijn meerdere varianten van. Zie bovenstaande afbeelding voor voorbeelden.

Communicatie

Het communiceren van het belang van een schoon recreatiegebied en schoon water kan op verschillende manieren. Denk aan het plaatsen van een boodschap op een afvalvoorziening, via social media aandacht besteden aan het belang van schoon in het recreatiegebied en via borden en posters in het gebied. Zie bestaande uitingen in het stukje Materialen webshop hieronder.

- ✓ Gebruik gedragsbeïnvloedingstrategieën in de communicatie op afvalvoorzieningen. Boodschappen die op een positieve manier laten zien dat veel mensen het schoon (willen) houden en afval in een bak gooien. Boodschap moet helder en duidelijk zijn (Samen houden we het hier schoon). Dit kan terugkomen op diverse materialen, zoals op posters, stickers op afvalbakken, bovenborden of afvalzakjes.
- ✓ Uniformiteit in posters, stickers en afvalvoorzieningen. Denk aan het gebruik van dezelfde logo's, teksten en kleuren.
- ✓ Maak de communicatie uitingen plaats specifiek. Dit is mogelijk in combinatie met Supporter van Schoon. Zo komt de identiteit en loyaliteit ten opzichte van schoon duidelijk naar voren. Voor de 'eigen' jachthaven of de recreatieplas waar mensen vaker komen voelt men zich sneller geneigd om het goed te doen. Speel hier op in. Zie hieronder de voorbeelden van recreatieplassen Zeumeren en Het Hulsbeek, waarbij foto's van hun gebied zijn ingebracht.

5. Materialen webshop

Er zijn verschillende materialen vanuit NederlandSchoon beschikbaar, zoals posters, afvalzakjes, peukenvoorzieningen, klikstickers en schepnetten. Deze zijn te bestellen via de webshop van NederlandSchoon (<https://webshop.supportervanschoon.nl>). Er zijn specifieke materialen voor waterrecreatie die geschikt zijn voor diverse type gebieden. Speciaal voor jachthavens is er nog het samengestelde Waterpakket. Afvaleilanden en diverse peukenvoorzieningen zijn te verkrijgen via derden. In de webshop staan onder meer de volgende producten:

